

บทที่ 4

ผู้มีสิทธิรับมรดกและส่วนแบ่งมรดก

ผู้มีสิทธิรับมรดกตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดกมี 3 พวกด้วยกัน คือ

1. ทายาท
2. วิศว
3. แผ่นดิน

ทายาท

ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1603 ได้บัญญัติว่า “กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยมีสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมายเรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรมเรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม””

จากมาตรา 1603 จะเห็นได้ว่าทายาทมี 2 ประเภท คือ ทายาทโดยธรรมและผู้รับพินัยกรรม

ผู้รับพินัยกรรม สำหรับผู้รับพินัยกรรมนั้นไม่มีปัญหาอะไร คือถ้าเจ้ามรดกทำพินัยกรรมยกทรัพย์ให้แก่ผู้ใด ถ้าพินัยกรรมนั้นสมบูรณ์ ผู้นั้นก็เป็นผู้รับพินัยกรรม ผู้รับพินัยกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นญาติของเจ้ามรดกเพียงแต่มีสภาพบุคคลหรือผู้มีสิทธิตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ผู้รับพินัยกรรมอาจเป็นบุคคลธรรมดา หรือเป็นนิติบุคคลก็ได้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ทายาทโดยธรรม มี 2 พวก คือ ทายาทที่เป็นญาติและทายาทที่เป็นคู่สมรส

ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ

ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติมี 6 ลำดับด้วยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 บัญญัติว่า “ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่านี้ และภายใต้บังคับแห่ง มาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635”

ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติมี 6 ลำดับ ทายาทเหล่านี้ ตามปกติมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังกันตามที่เรียงลำดับไว้ และตราบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณี ในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ข้างต้น ทายาทที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 วรรคแรกได้กล่าวไว้ว่าแต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 วรรคแรก บัญญัติว่า “ตราบใดที่มีทายาทซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ยังไม่ขาดสาย แล้วแต่กรณีในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 ทายาทผู้ที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย” จากมาตรา 1630 วรรคแรก จะเห็นว่าถ้ามีทายาทในลำดับหนึ่ง ๆ ที่ระบุไว้ข้างต้น ทายาทที่อยู่ในลำดับถัดลงไปไม่มีสิทธิในทรัพย์มรดกของผู้ตายเลย เช่น ผู้ตายมีพี่น้องร่วมบิดามารดาและมีปู่ย่า ปู่ย่าจะไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายเลย เพราะพี่น้องร่วมบิดามารดาของผู้ตายอยู่ในลำดับที่ 3 ปู่ ย่า อยู่ในลำดับที่ 5 หรือผู้ตายมีพี่ชายร่วมบิดามารดาหนึ่งคน พี่ชายร่วมบิดามารดามีบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย 1 คน และผู้ตายมีปู่ พี่ชายได้ตายไปก่อน ต่อมาเจ้ามรดกตาย ดังนี้ปู่ก็จะไม่ได้รับมรดก

เพราะบุตรของพี่ชายจะเข้ามารับมรดกแทนที่พี่ชายที่ตายไปก่อนเจ้ามรดกตายตาม
มาตรา 1639 ดังนั้น นอกจากการที่ทายาทลำดับหน้าตัดทายาทลำดับหลังแล้วยังต้องไป
พิจารณาถึงสิทธิที่จะรับมรดกแทนที่กันด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 551/2497 เมื่อปรากฏมีทายาทอันดับแรกตามประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 แล้ว ทายาทที่อยู่ในลำดับถัดลงไป ก็ไม่มีสิทธิในทรัพย์สิน
มรดกของผู้ตายตามมาตรา 1630 วรรคแรก

บิดาได้เลี้ยงดูบุตรตลอดมา แสดงว่าได้รับรองเด็กนั้นเป็นบุตรของตน เด็กนั้นจึง
มีสิทธิได้รับมรดกของบิดาในฐานะผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา 1627 และมาตรา 1629(1) โจทก์ซึ่งเป็นทายาทในลำดับถัดลงไป จึงไม่มีสิทธิใน
ทรัพย์สินมรดกของผู้ตายตามมาตรา 1630 วรรคแรก

คำพิพากษาฎีกาที่ 208/2512 โจทก์เป็นน้องชายเจ้ามรดก โจทก์ยอมเป็นทายาท
โดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 แต่โจทก์ไม่มีสิทธิรับ
มรดกในเมื่อยังมีทายาทโดยธรรมในลำดับก่อนตนยังมีชีวิตอยู่ตามมาตรา 1630

คำสั่งคำร้องของศาลฎีกาที่ 652/2515 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว
ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย และมีสิทธิได้รับมรดกของบิดา
ในฐานะเป็นทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(1)

เมื่อผู้ตายมีทายาทโดยธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629(1)
แล้ว พี่สาวของผู้ตายซึ่งเป็นทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629(4) จึงไม่มีสิทธิได้รับ
มรดกของผู้ตาย ตามมาตรา 1630

คำพิพากษาฎีกาที่ 1196/2538 แม้ผู้คัดค้านที่ 2 จะเพิ่งคลอดและศาลมีคำสั่งภาย
หลังผู้ตายถึงแก่ความตายประมาณ 8 เดือนว่าผู้คัดค้านที่ 2 เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

ของผู้ตายก็ตาม ผู้คัดค้านที่ 2 ก็มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายในฐานะทายาทโดยธรรมย้อนหลังไปถึงวันที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1558 วรรคแรก และเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้ร้องเป็นเพียงน้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับผู้ตายจึงไม่มีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของผู้ตายและมิได้เป็นผู้มีส่วนได้เสียในทรัพย์สินมรดกเพราะผู้มีส่วนได้เสียตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1713 หมายถึงผู้ได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินมรดกโดยตรงมาตั้งแต่ต้นขณะเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย หากใช้เกิดขึ้นในภายหลังตามสัญญาประนีประนอมยอมความซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีไม่ ผู้ร้องจึงไม่มีสิทธิร้องขอให้ตั้งผู้จัดการมรดกได้

การที่กฎหมายบัญญัติให้ทายาทในลำดับหนึ่ง ๆ ในมาตรา 1629 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1630 วรรคแรกก็ตาม มาตรา 1630 วรรคสองได้บัญญัติว่า “แต่ความในวรรคก่อนนี้มีให้ใช้บังคับในกรณีเฉพาะที่มีผู้สืบสันดานคนใดยังมีชีวิตอยู่หรือมีผู้รับมรดกแทนที่กัน แล้วแต่กรณี และมีบิดามารดายังมีชีวิตอยู่ ในกรณีเช่นนั้นให้บิดามารดาได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร” ฉะนั้น จะเห็นว่ามาตรา 1630 วรรค 2 เป็นข้อยกเว้นที่ทายาทลำดับที่ 1 คือผู้สืบสันดานไม่ตัดทายาทลำดับที่ 2 คือ บิดามารดา ยังบัญญัติให้ความสำคัญต่อบิดามารดาอีกว่า ถ้าผู้ตายมีผู้สืบสันดาน 3 คน มีบิดา มารดา จะได้มรดกผู้ตายคนละส่วนเท่า ๆ กัน ผู้สืบสันดานที่อยู่ลำดับ 1 จะไม่ตัดบิดามารดาที่อยู่ในลำดับ 2 มีปัญหาเกิดขึ้นว่า บิดามารดาแต่ละส่วน หรือบิดามารดา เท่ากับ 1 ส่วนในประเด็นนี้ให้หมายถึงบิดา มารดาคนละส่วน (สอาด นาวิเจริญ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะมรดกปี 2504 หน้า 34) ฉะนั้น ถ้าคนตายมีผู้สืบสันดาน 3 คน และมีบิดา มารดา ต้องแบ่งเป็น 5 ส่วนด้วยกัน และทายาทลำดับ 1 ไม่ตัดทายาทลำดับ 2 ถ้ามีทายาทลำดับ 1 และ 2 คือ ผู้สืบสันดานและบิดามารดา บิดามารดาจะได้รับส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร เช่น เจ้ามรดกมีบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย 4 คน ยังมีชีวิตอยู่ และบิดาก็ยังมีชีวิตอยู่ การแบ่งมรดกต้องแบ่งเสมือนเจ้ามรดกมีบุตร 5 คน บิดาได้รับมรดก เช่นเดียวกับบุตร 4 คนนั้น ถ้ามีทั้งบิดาและมารดา บิดาและมารดาได้คนละส่วน (ศาสตราจารย์

โชค จารุจินดา, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะมรดก ปี พ.ศ. 2529 หน้า 10-11)

นอกจากนี้การบัญญัติกฎหมายมาตรา 1630 วรรค 2 นี้ที่เป็นภาษาอังกฤษบัญญัติว่า

“However, the foregoing paragraph does not apply in the particular case where there is any descendant surviving or represented as the case maybe, and also the parents or one of them are still surviving in such **each parent** is entitled to the same share as an heir in the degree of children”

จากบทบัญญัติภาษาอังกฤษจะเห็นว่ากฎหมายใช้คำว่า **each parent** ซึ่งหมายความว่าแต่ละคนคือบิดา มารดา มีส่วนแบ่งเสมือนทายาทชั้นบุตร คือ บิดาหนึ่ง มารดาหนึ่ง

ทายาทที่เป็นญาติมิได้เฉพาะที่ระบุไว้ลำดับ 1 ถึง 6 เท่านั้น ถ้าไม่มีบัญญัติไว้แต่เป็นญาติก็ไม่ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้ามรดก เช่น ทวด ลูกสะใภ้ ลูกเขย ฉะนั้นถ้าไม่มีทายาทโดยธรรม ตั้งแต่ลำดับ 1 ถึง 6 แม้จะมีทวด มรดกของบุคคลนั้นก็ถือว่าไม่มีทายาทโดยธรรมที่จะรับมรดกและถ้าผู้ตายไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ด้วยแล้วมรดกย่อมตกทอดแก่แผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1753

สำหรับคู่สมรสบัญญัติอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 วรรคท้าย ที่กล่าวว่า “คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นเป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635” ดังนั้นคู่สมรสเป็นทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสซึ่งการแบ่งมรดกต้องเป็นไปตามมาตรา 1635

ทายาทโดยธรรมที่เป็นญาติ มี 6 ลำดับด้วยกัน คือ

1. ผู้สืบสันดาน

ผู้สืบสันดาน หมายถึง ผู้สืบสายโลหิตโดยตรงลงมาทุกชั้นของเจ้ามรดก เช่น บุตร หลาน เหลน ของเจ้ามรดก เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามที่กล่าวว่าบุตร หลาน เหลน ทุกคนเป็นผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกไม่ได้หมายความว่าทุกคนมีสิทธิได้รับมรดกคนละส่วนเท่า ๆ กัน เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1631 บัญญัติว่า “ใน

ระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกันนั้นบุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุดเท่านั้นมีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่”

ตัวอย่าง นายคำมีบุตรชอบด้วยกฎหมายสามคน คือ นายหนึ่ง นายสองและนายสาม นายหนึ่งมีบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายหนึ่งคน คือ ค.ช.เอก ถ้านายคำตายมีมรดก 3 ล้านบาท นายหนึ่งนายสองและนายสามได้คนละส่วนเท่า ๆ กันคนละ 1 ล้านบาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(1) ประกอบมาตรา 1633 ค.ช.เอกไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนายคำ

แต่ถ้าก่อนนายคำตาย นายหนึ่งตายไปก่อน ต่อมานายคำตายตามปกติมรดกของนายคำจะตกแก่นายหนึ่ง นายสอง นายสาม คนละส่วนเท่า ๆ กัน คือคนละ 1 ล้านบาท แต่นายหนึ่งซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของนายคำได้ตายก่อนนายคำ นายหนึ่งมี ค.ช.เอกเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของนายหนึ่ง ถือว่า ค.ช.เอก เป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของนายหนึ่งเข้ารับมรดกแทนที่นายหนึ่งในการสืบมรดกของนายคำได้ มรดกนายคำจึงตกแก่ ค.ช.เอก นายสอง นายสาม คนละส่วนเท่า ๆ กัน คือคนละ 1 ล้านบาท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ประกอบมาตรา 1642 และมาตรา 1643

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า ค.ช. เอก ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานของนายคำ แต่เมื่อนายหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ ค.ช.เอกจะไม่มีสิทธิได้รับมรดกของนายคำ เพราะนายหนึ่งเป็นบุตรของเจ้ามรดกที่อยู่ในชั้นสนิทมีสิทธิได้รับมรดกผู้สืบสันดานที่อยู่ในชั้นถัดลงไปไม่มีสิทธิได้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1631 แต่ถ้านายหนึ่งตายไปก่อนนายคำ ค.ช.เอก ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานในชั้นลำดับต่อจากนายหนึ่งมีสิทธิได้รับมรดกของนายคำในฐานะผู้สืบสันดานแต่โดยการรับมรดกแทนที่

บุตรที่ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกหมายรวมทั้ง

- 1) บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย
- 2) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว
- 3) บุตรบุญธรรม

1) บุตรชอบที่ด้วยกฎหมาย

บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดา เด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชาย กฎหมายให้ความคุ้มครองแก่เด็ก เด็กคนนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงเสมอตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่า “เด็กที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้มีการสมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น” ซึ่งในกรณีนี้เพียงแค่ได้ข้อเท็จจริงว่าหญิงคนนี้เป็นมารดาของเด็ก เด็กนั้นย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงแล้ว

บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา อาจมีได้ทั้งในกรณีที่ชายหญิงสมรสกันตามกฎหมายและเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตั้งแต่เกิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 หรือกรณีที่ชายหญิงมิได้สมรสกันตามกฎหมายและเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายภายหลังการเกิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557

บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาตั้งแต่เกิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 บัญญัติว่า “เด็กเกิดแต่หญิงในขณะที่เป็นภรรยาชายหรือภายในสามร้อยสิบวัน นับแต่วันที่มีการสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามี แล้วแต่กรณี

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่บุตรที่เกิดจากหญิงก่อนที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ หรือภายในระยะเวลาสามร้อยสิบวันนับแต่วันนั้น”

จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1536 ทั้งวรรคหนึ่งและวรรคสองดังกล่าว ถ้าเด็กเกิดจากชายหญิงที่สมรสกันตามกฎหมายหรือภายใน 310 วันนับแต่การสมรสสิ้นสุดซึ่งอาจจะเพราะสิ้นสุดเพราะความตาย หรือการหย่า หรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส หรือเด็กเกิดจากหญิงที่มีการสมรสและยังไม่ถูกศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ เช่น การจดทะเบียนสมรสซ้อน หรือภายใน 310 วันนับแต่ศาลสั่งให้การสมรสเป็นโมฆะ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้

เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีแล้วแล้วกรณี ชายผู้เป็นสามีจะปฏิเสธว่าเด็กคนนี้เป็นบุตรของตน อาจจะเพราะเหตุผลตนเองเป็นหมั้นหรือแยกกันอยู่มานานเกินที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ได้อยู่กันทางประเวณีมานานแล้ว หรือตนไม่สามารถเป็นบิดาของเด็กได้เพราะเหตุอย่างอื่น ชายผู้เป็นสามีจะต้องฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1539 ถึงมาตรา 1542 และในกรณีที่ชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีได้ฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรแล้วและตายก่อนคดีนั้นถึงที่สุดผู้มีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับเด็กหรือผู้จะเสียสิทธิรับมรดกเพราะการเกิดของเด็กนั้นจะขอเข้าเป็นคู่ความแทนที่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1543 และถึงแม้ว่าชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามียังไม่ได้ฟ้องแล้วชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามีของหญิงได้ตายไปแล้ว ผู้มีส่วนได้เสียในการรับมรดกของผู้ตายก็มีสิทธิฟ้องได้ว่าเด็กไม่ใช่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของชายผู้ตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1544 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร ผู้มีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับเด็กหรือผู้จะเสียสิทธิรับมรดกเพราะการเกิดของเด็กอาจฟ้องได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(1) ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีตายก่อนพ้นระยะเวลาที่ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีจะฟ้องได้

(2) เด็กเกิดภายหลังการตายของผู้เป็นหรือเคยเป็นสามี

การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรในกรณี (1) ต้องฟ้องภายในหกเดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการตายของชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีการฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรในกรณี (2) ต้องฟ้องภายในหกเดือนนับแต่วันที่รู้ถึงการเกิดของเด็ก แต่ไม่ว่าเป็นกรณีใด ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก

ให้นำมาตรา 1539 มาใช้บังคับแก่การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม”

จากมาตรา 1544 มาใช้บังคับแก่การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียตามกฎหมายกำหนดและต้องฟ้องภายในอายุความและเหตุฟ้องก็ใช้หลักเดียวกับชายผู้เป็นสามีฟ้องตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1539 ด้วย

บุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาภายหลังการเกิด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1557 บัญญัติว่า “การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมาตรา 1547 มีผล

- (1) นับแต่วันสมรส ในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง
- (2) นับแต่วันจดทะเบียน ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร
- (3) นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร แต่ทั้งนี้จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษา”

จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 และมาตรา 1557 การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการ คือ

1. นับแต่วันสมรสในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง
2. นับแต่วันจดทะเบียนในกรณีที่บิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร
3. นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุดในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

1. นับแต่วันสมรสในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่หญิงชายคู่หนึ่งเป็นคนรักกัน และยุ่งกันทางประเวณี เมื่อฝ่ายหญิงตั้งครรภ์ ฝ่ายชายไม่รับผิดชอบหนีไป ฝ่ายหญิงมีความรักและสงสารเด็กที่อยู่ในครรภ์ จึงปล่อยให้เด็กเกิด เมื่อเด็กเกิด มารดาได้เลี้ยงดูบุตรเป็นอย่างดี เด็กจะมีแต่เฉพาะมารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 แต่ไม่มีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ถ้าในภายหลังบิดาของเด็กได้กลับมา และเห็นใจในความซื่อสัตย์ของฝ่ายหญิงจึงได้มาขอคืนดีกับฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงตกลงและได้พากันไปจดทะเบียนสมรส นับแต่วันที่จดทะเบียนสมรสเด็กจะมีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557(1)

2. นับแต่วันจดทะเบียนในกรณีที่บิดาจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ตามตัวอย่างข้างต้น เมื่อหญิงชายคู่นี้มาพบกัน ฝ่ายชายอื่นคู่เด็ก ซึ่งเป็นบุตรของตนและคิดตัดสินใจจะแต่งงานกับฝ่ายหญิง ฝ่ายหญิงไม่ยอมที่จะจดทะเบียนสมรสด้วยหรือฝ่ายชายไม่ยอมจดทะเบียนสมรสด้วย เพราะเขามีคู่สมรสอยู่ก่อน อาจจะขอจดทะเบียนรับรองเด็กคนนี้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของเขา ซึ่งการจดทะเบียนรับรองว่าเป็นบุตรนั้น ไม่ได้หมายถึงการที่บิดาไปแจ้งเกิด หรือบิดาให้เด็กใช้นามสกุล หรือบิดาส่งเสียเลี้ยงบุตรอย่างเปิดเผย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทั้งหมดไม่ใช่การจดทะเบียนรับรองบุตร การจดทะเบียนรับรองบุตรต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว ซึ่งการจดทะเบียนรับรองบุตรนั้น ในต่างจังหวัดต้องจดที่อำเภอ หรือที่ทำการเขตในกรุงเทพมหานครและการจดทะเบียนรับรองบุตร ไม่จำกัดว่าเด็กจะต้องเกิดจากชายหญิงที่อยู่ในเงื่อนไขที่จะสมรสกันได้โดยชอบด้วยกฎหมาย เช่น พี่ชาย น้องสาว ได้เสียกันจนเกิดบุตร ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวจดทะเบียนสมรสกันไม่ได้ แต่ชายผู้เป็นบิดาก็อาจจดทะเบียนรับรองเด็กที่เกิดมานี้ว่าเป็นบุตรของตนได้

การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บิดาจะจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก” จะเห็นได้ว่าการจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดาจะต้องได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็ก แต่ถ้าเด็กและมารดาเด็กไม่มาให้ความยินยอม กฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคสองว่า “ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียนให้นายทะเบียนแจ้งการขอจดทะเบียนของบิดาไปยังเด็กและมารดาเด็ก ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านหรือไม่ให้ความยินยอมภายในหกสิบวันนับแต่การแจ้งนั้นถึงเด็กหรือมารดาเด็ก ให้สันนิษฐานว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทยให้ขยายเวลานั้นเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน นายทะเบียนมีหน้าที่แจ้งให้เด็กและมารดาเด็กไปให้ทราบว่าเป็นบิดาร้องขอจดทะเบียนรับรองเด็กและถ้าเด็กหรือมารดาเด็กไม่มาคัดค้าน หรือไม่ให้ความยินยอม

ภายในหกสิบวันนับแต่การแจ้งให้สันนิษฐานว่าเด็ก หรือมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอม แต่ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทย ให้ขยายเวลาจากหกสิบวันเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ถ้าพ้นเวลาแล้วถือว่าไม่ให้ความยินยอม บิดาจะมาจดทะเบียนรับรองเด็กคนนี้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของเขาไม่ได้

และเมื่อเด็กและมารดาเด็กไม่ให้ความยินยอมหรือคัดค้านว่าผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดา การจดทะเบียนเด็กคงจะต้องมีคำพิพากษาของศาลเป็นผู้วินิจฉัย

การที่เด็กและมารดาเด็กให้ความยินยอมนั้น ถ้าเด็กและมารดาเด็กไม่อยู่ในฐานะให้ความยินยอมได้ เช่น เด็กอายุเพียง 10 เดือน เด็กจะอยู่ในฐานะที่ไม่อาจให้ความยินยอมได้ เพราะเด็กไร้เดียงสา บิดาก็อาจจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรได้ โดยได้รับความยินยอมจากมารดาเด็กเท่านั้นก็พอแล้ว แต่ถ้าเด็กไร้เดียงสา มารดาถึงแก่กรรมบิดาจะจดทะเบียนรับเด็กคนนี้เป็นบุตรจะทำได้หรือไม่ในเรื่องนี้เคยมีตัวอย่าง

คำพิพากษาฎีกาที่ 1416/2505 ข้อเท็จจริงเด็กอายุ 1 เดือนมารดาเด็กถึงแก่ความตาย เมื่อบิดาจะจดทะเบียนรับรองบุตร ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1527 (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว ปี พ.ศ. 2478) ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กและมารดาเด็กในเมื่อเด็กไม่อาจให้ความยินยอมได้ เพราะเป็นเด็กไร้เดียงสาอยู่และมารดาก็ไม่อาจให้ความยินยอมได้ เพราะถึงแก่กรรมแล้ว ซึ่งการจดทะเบียนรับรองบุตร บิดาจะจดทะเบียนได้ต่อเมื่อเด็กและมารดาให้ความยินยอม เด็กและมารดาจะคัดค้านได้เพียงประการเดียว คือ ผู้ร้อง ไม่ใช่บิดา ซึ่งกฎหมายพยายามที่จะคุ้มครองเด็ก และให้เด็กได้ประโยชน์มากที่สุด เพราะการที่เด็กมีบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเด็กจะได้สิทธิหลายประการ เช่น ในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู ได้รับมรดก เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อเด็กและมารดาเด็กไม่อยู่ในฐานะที่ให้ความยินยอมได้ จะเป็นการตัดสินใจของเด็กมิให้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมไม่ตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าว ฉะนั้น เมื่อเด็กและมารดาไม่สามารถให้ความยินยอมได้ เมื่อทางพิจารณาได้ความว่า เด็กเป็นบุตรของบิดาจริง และบิดาได้จดทะเบียนรับรองบุตรไปแล้ว โดยไม่ได้

รับความยินยอมจากเด็กและมารดา เพราะทั้งสองไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนรับรองบุตรย่อมเป็นอันสมบูรณ์ตามกฎหมายแล้ว

แต่ในปัจจุบันนี้ มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวปี พ.ศ. 2519 และปี พ.ศ. 2533 มาตรา 1548 วรรคสามได้บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดา หรือไม่ให้ความยินยอม หรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล” ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ถ้าเด็กไม่อาจให้ความยินยอมได้เพราะไร้เดียงสาและมารดาเด็กถึงแก่กรรมไปแล้วบิดาก็ไม่อาจจดทะเบียนได้โดยพลการ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล ดังนั้น หากข้อเท็จจริงปรากฏตามคำพิพากษาฎีกาที่ 1416/2505 ดังกล่าวในปัจจุบัน การจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตร ต้องมีคำพิพากษาของศาลที่ได้พิพากษาให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ จึงจะจดทะเบียนได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548 วรรคท้ายที่บัญญัติว่า “เมื่อศาลได้พิพากษาให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ และบิดาได้นำคำพิพากษาไปจดทะเบียนต่อนายทะเบียน ให้ นายทะเบียนดำเนินการจดทะเบียนให้”

การจดทะเบียนรับรองบุตร ผู้ที่จดทะเบียนรับรองบุตรต้องเป็นบิดาของเด็ก ผู้อื่นจะจดทะเบียนรับรองบุตรแทนบิดาเด็กไม่ได้ เพราะการจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นการเฉพาะตัว ตัวอย่าง นายคำยุ่งเกี่ยวทางประเวณีกับนางแดง โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส มีบุตรชายหนึ่งคนชื่อ เด็กชายเอก นายเดชซึ่งเป็นบิดานายคำสงสารหลาน จะไปจดทะเบียนรับรองเด็กชายเอกเป็นบุตรของนายคำไม่ได้ และนายเดชปู่เด็กชายเอกก็จะจดทะเบียนรับรองเด็กชายเอกเป็นบุตรของตนก็ไม่ได้ เพราะการจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้เป็นบิดาเด็กเท่านั้น และถึงแม้ว่าบิดาเด็กเป็นผู้เยาว์ เช่น อายุ 19 ปี บิดาเด็กก็สามารถทำการจดทะเบียนรับรองบุตรได้โดยลำพังสมบูรณ์ เพราะการจดทะเบียนรับรองบุตรเป็นการทำนิติกรรมที่ต้องทำเองเฉพาะตัว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 23 และเมื่อบิดาได้จดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายแล้ว จะถอนการจดทะเบียนนั้นไม่ได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1559

แต่อย่างก็ตาม เมื่อมีการจดทะเบียนรับรองบุตรแล้วจะถอนได้ก็แต่โดยคำพิพากษาของศาลและโดยเหตุประการเดียวคือ ผู้จดทะเบียนไม่ใช่บิดา ผู้มีอำนาจฟ้องในเรื่องนี้ได้แก่ผู้มีส่วนได้เสียเท่านั้นตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1554 ได้บัญญัติว่า “ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนเด็กรับเป็นบุตร เพราะเหตุว่าผู้ขอให้จดทะเบียนนั้นมิใช่บิดาก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้การจดทะเบียนนั้น” หนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน” ดังนั้นจากมาตรานี้ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิที่จะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเพราะเหตุที่ผู้ขอให้จดทะเบียนมิใช่บิดาก็ได้ และที่กฎหมายบัญญัติต่อไปว่า ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้การจดทะเบียนนั้น ผู้มีส่วนได้เสียสามารถยกเป็นข้อต่อสู้ได้ว่า บิดาคคนนี้ไม่ใช่บิดาของเด็กเพราะการจดทะเบียนรับรองบุตรของบิดานั้นจะกระทำโดยบุคคลที่เป็นบิดาเท่านั้น ถ้าไม่ใช่บิดาของเด็กจะจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายไม่ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 46/2501 เด็กหญิง ม. ฟ้องจำเลยเกี่ยวกับมรดกของ ก. อ้างว่าเป็นบุตรและผู้รับพินัยกรรมของ ก. จดทะเบียนรับรองโจทก์เป็นบุตรแล้ว จำเลยต่อสู้ว่าโจทก์ไม่ใช่บุตรของ ก. ก.ทำพินัยกรรมให้จำเลยซึ่งเป็นพี่

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ยกฟ้อง

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า ประเด็นสำคัญที่จะต้องวินิจฉัยในเบื้องต้นก็คือ ม. เป็นบุตร ก. จริงหรือไม่ ศาลอุทธรณ์มิได้วินิจฉัยประเด็นข้อนี้โดยกล่าวว่า ม. จะเป็นบุตรที่แท้จริงของ ก. หรือไม่ ไม่ใช่ประเด็นข้อแพ่งชนะในคดี เพราะโจทก์ไม่ได้ฟ้องอ้างสิทธิรับมรดกตามมาตรา 1627 แต่อ้างสิทธิว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย โดย ก. จดทะเบียนรับรองซึ่งถ้าฟ้องว่าการจดทะเบียนสมบูรณ์ จำเลยก็ได้เถียงว่าไม่ใช่บุตรที่แท้จริงไม่ได้ เป็นเรื่องที่จะต้องฟ้องขอให้ถอนการจดทะเบียนตามมาตรา 1528 ซึ่งต้องทำภายในกำหนดอายุความ คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ดังนี้ ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย โดยเห็นว่า ฟ้องโจทก์ได้บรรยายข้อเท็จจริงอันแสดงความจริงว่าต้องการฟ้องตามมาตรา 1627 ด้วยและไม่เห็นเหตุผลที่ตรงไหนเลยว่า ถ้า ม. ไม่ใช่บุตรของ ก. แล้ว แม้ ก. จะจดทะเบียนว่า

เป็นบุตร ทำไมจำเลยยกขึ้นต่อสู้ไม่ได้ เพราะการจดทะเบียนตามมาตรา 1526 หรือการรับรองตามมาตรา 1627 จะต้องกระทำโดยบุคคลที่เป็นบิดาเด็ก ถ้าไม่ใช่บิดาจดทะเบียนหรือการรับรองก็หาทำให้เด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาไม่

ที่สุด ศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่า ม.เป็นบุตร ก. และ ก. จดทะเบียนว่าเป็นบุตรทั้งคู่ได้ ทำพินัยกรรมยกทรัพย์ให้ ม. ด้วย พินายกกลับศาลอุทธรณ์ บังคับคดีตามศาลชั้นต้น

จากคำวินิจฉัยในฎีกาฉบับนี้ ทำให้เห็นว่า แม้จะได้มีการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร และยังไม่มีการถอนทะเบียน ก็อาจยกข้อต่อสู้ได้ว่าเด็กนั้นไม่ใช่บุตร

การจดทะเบียนรับรองเด็กเป็นบุตรของบิดานั้น จะมีผลนับแต่วันที่จดทะเบียน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1557 และในเรื่องการจดทะเบียนรับรองบุตรปรากฏรายละเอียดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1548

การจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร จะกระทำได้อีกเมื่อเด็กเกิดมา มีสภาพเป็นบุคคลแล้ว จะจดทะเบียนทารกในครรภ์มารดาเป็นบุตรไม่ได้ ต่างกับการรับรองบุตรนอกกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1627 ซึ่งรับรองตั้งแต่ในครรภ์มารดา หรือรับรองเมื่อเกิดแล้วก็ได้

3. นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุดในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่หญิงชายคู่หนึ่งมีเพศสัมพันธ์กันทางประเวณีก่อนจะแต่งงาน และมีบุตรด้วยกัน ฝ่ายชายได้หนีไป ฝ่ายหญิงอาจจะฟ้องขอให้ศาลพิพากษาให้เด็กนี้เป็นบุตรของสามีก็ได้ เพราะการฟ้องขอให้มาแต่งงานด้วยไม่ได้ แต่ฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรสามารถทำได้ และถ้าศาลพิพากษา ถือว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด

การฟ้องคดี ขอให้รับเด็กเป็นบุตรนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1555 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายให้มีได้ แต่ในกรณีต่อไปนี้

(1) เมื่อมีการข่มขืนกระทำชำเรา นุศคร่าหรือหน่วงเหนี่ยวกักขังหญิงมารดาโดยมิชอบด้วยกฎหมายในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้

(2) เมื่อมีการลักพาหญิงมารดาไปในทางชั่วสาว หรือมีการล่อลวงร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้

(3) เมื่อมีเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน

(4) เมื่อปรากฏในทะเบียนคนเกิดว่าเด็กเป็นบุตร โดยมีหลักฐานว่าบิดาเป็นผู้แจ้งการเกิดหรือรู้เห็นยินยอมในการแจ้งนั้น

(5) เมื่อบิดามารดาได้อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผยในระยะเวลาซึ่งหญิงมารดาอาจตั้งครรภ์ได้

(6) เมื่อได้มีการร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้และมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเด็กนั้นมิได้เป็นบุตรของชายอื่น

(7) เมื่อมีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร

พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรนั้น ให้พิจารณาข้อเท็จจริงที่แสดงความเกี่ยวข้องกับบิดากับบุตร ซึ่งปรากฏในระหว่างตัวเด็กกับครอบครัวที่เด็กอ้างว่าตนสังกัดอยู่ เช่น บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดูหรือยอมให้เด็กนั้นใช้ชื่อสกุลของตนหรือโดยเหตุประการอื่น

ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวข้างต้น ถ้าปรากฏว่าชายไม่อาจเป็นบิดาของเด็กนั้นได้ ให้ยกฟ้องเสีย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเด็กผู้นี้เป็นบุตรของบิดาคคนที่ถูกฟ้อง จะต้องอยู่ในกรอบที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น มีเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของบิดา หรือเมื่อปรากฏว่าในทะเบียนคนเกิดว่า เด็กเป็นบุตร โดยมีหลักฐานว่าบิดาเป็นผู้แจ้งการเกิด หรือบิดามารดาได้อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผยในระยะเวลาซึ่งหญิงมารดาอาจตั้งครรภ์ได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการฟ้องขอให้ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตรนั้นจะต้องมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งในการฟ้องร้องด้วย และถ้าปรากฏว่าชายไม่อาจเป็นบิดาของเด็กได้ ก็ให้ศาลยกฟ้อง

การเสนอคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร จะมีได้แต่ในกรณีตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1555 เท่านั้นและจะนำเหตุอื่นนอกจาก 7 กรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1555 มาอ้างในการฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 368/2499 คดีนี้โจทก์บรรยายฟ้องว่า “เมื่อประมาณ 3 ปี มาแล้ว ข้าพเจ้ากับจำเลยได้เสียเป็นสามีภริยากันเอง มิได้จดทะเบียนสมรส ต่อมา เกิดบุตรหญิงด้วยกันคนหนึ่ง เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2494 ยังไม่ได้ตั้งชื่อ และก่อนคลอดบุตร ข้าพเจ้าป่วยไปรักษาตัวอยู่ที่อื่น เมื่อข้าพเจ้าทุเลาแล้วจะกลับไปอยู่กับจำเลยตามเดิมแต่ปรากฏว่าภริยาเก่าของจำเลยมาอยู่ จำเลยจึงเกลี้ยกล่อมแนะนำให้ข้าพเจ้าไปอยู่ที่อื่นพลางก่อน ข้าพเจ้าจึงไปอาศัยผู้มีชื่ออยู่ในเบื้องต้นจำเลยก็ติดตามส่งเสีย ครั้นภายหลังจำเลยกลับทอดทิ้งไม่ส่งเสียอุปการะแต่ประการใดจนกระทั่งบัดนี้ พฤติการณ์ของจำเลยเป็นการหลอกลวงข้าพเจ้า และทอดทิ้งบุตรให้ได้รับความเดือดร้อน” ขอให้จำเลยรับรองบุตรและจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร จะมีได้แต่ในกรณีตาม มาตรา 1529 เท่านั้น ฟ้องโจทก์ดังกล่าวข้างต้นไม่ต้องด้วยมาตรา 1529 อย่างใดเลย ที่ว่า จำเลยล่อลวงก็มีได้มีหลักฐานเป็นหนังสือ จึงเป็นอันไม่ได้ความว่าจำเลยล่อลวง ส่วน ฟ้องข้ออื่นก็ไม่เป็นไปตามมาตรา 1529 ต้องยกฟ้องตาม ป.ว.พ. มาตรา 172

ตามมาตรา 1555 (1529 เดิม) ประกอบคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้จึงเป็นที่เห็นได้ว่าการที่ชายหญิงได้เสียกันจนเกิดบุตรนั้น มิใช่จะฟ้องให้ชายรับเด็กเป็นบุตรได้ทุกกรณี ซึ่งคำพิพากษาฎีกาฉบับนี้เป็นตัวอย่างสำหรับมาตรา 1555(2) ด้วยการล่อลวงร่วม ประเพณีตาม (2) ต่างกับการข่มขืนทำชำเราตาม (1) การข่มขืนทำชำเราตาม (1) เป็นการ ทำชำเราโดยหญิงไม่สมัครใจ ซึ่งอาจกระทำโดยขู่เข็ญหรือโดยใช้กำลังประทุษร้าย หรือ โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ เช่น ลักหลับ หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่า ตนเป็นบุคคลอื่น เช่น ปลอมตนเป็นสามีของหญิง เป็นต้น (ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ประกอบ) ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า หญิงมีสามีก็อาจฟ้องชายอื่นให้รับเด็กเป็น

บุตรได้เหมือนกันทั้ง ๆ ที่ตนเองมีสามีอยู่ เช่น สามีเดินทางไปต่างประเทศ ชายอื่นได้
ข่มขืนทำชำเราหญิงนั้นจนตั้งครรภ์ และไม่ปรากฏว่า ในระยะเวลาตั้งครรภ์ หญิงนั้นได้
ร่วมประเวณีกับชายอื่นอีก ดังนี้ หญิงอาจฟ้องชายขอให้รับเด็กเป็นบุตรได้

ส่วนการล่อลวงตาม (2) ไม่ใช่เป็นการข่มขืนทำชำเรา แต่เป็นการร่วมประเวณี
โดยหญิงยินยอมสมัครใจ แต่การยินยอมสมัครใจนั้น เป็นโดยชายใช้อุบายล่อลวงอย่าง
ใดอย่างหนึ่งจนเป็นเหตุให้หญิงยินยอม เช่น ชายหลอกหญิงว่าเป็นโสด จะรับเลี้ยงดู
หญิงนั้นเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยจะรับจัดผู้ใหญ่มาสู่ขอ ทำพิธีแต่งงานและ
จดทะเบียนสมรส หญิงเชื่อว่าชายจะทำตามนั้นจริง จึงยอมร่วมประเวณีกับชายจนตั้ง
ครรภ์ ภายหลังความจริงปรากฏว่าชายมีภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอยู่ก่อนแล้ว ดังนี้ ย่อม
ถือว่าเป็นการล่อลวงร่วมประเวณีได้ ปัญหาแค่นั้นเพียงใดจะถือว่าเป็นการล่อลวงนั้น
ต้องดูความหนักเบาของพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ว่าการล่อลวงนั้นถึงขนาดเป็นเหตุให้หญิง
ยินยอมร่วมประเวณีกับชายโดยสมัครใจหรือไม่ ไม่ใช่ว่า ถ้าชายพูดอะไรไม่จริงแล้ว จะ
เป็นการล่อลวงไปหมด

การที่ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรเป็นผลที่สืบเนื่องมาจากบิดาถูกฟ้องให้รับเด็ก
เป็นบุตร เมื่อกฎหมายให้มีผลนับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด หากบิดาผู้ถูกฟ้องตายเสีย
ก่อนคำพิพากษาถึงที่สุดเด็กซึ่งได้รับประโยชน์ตามคำพิพากษาก็ไม่มีสิทธิรับมรดกของ
บิดา เพราะขณะบิดาตาย เด็กยังไม่เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา และไม่ได้เป็นผู้
สืบสันดานของบิดา เพราะเมื่อบิดาตาย มรดกตกแก่ทายาททันทีในขณะนั้นเด็กยังไม่ได้
เป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตาย เด็กนั้นจึงไม่มีสิทธิได้รับมรดก

คำพิพากษาฎีกาที่ 210/2491 (ประชุมใหญ่) เจ้ามรดกตายเมื่อ พ.ศ. 2487 ศาล
มีคำสั่งให้โจทก์เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก พ.ศ. 2480 โจทก์มาฟ้องขอ
แบ่งมรดก ศาลฎีกาวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1604 และ
มาตรา 1599 เมื่อเจ้ามรดกตายมรดกย่อมตกแก่ทายาททันที ฉะนั้น บุคคลธรรมดาจะเป็น
ทายาทและมีสิทธิรับมรดกของบุคคลใดนอกจากจะมีสภาพบุคคลและทารกในครรภ์

มารดา สามารถมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกแล้วยังต้องมีสิทธิที่จะรับมรดกได้ในขณะที่เจ้ามรดกตายด้วย โจทก์มีสภาพบุคคลแล้วในเวลาที่เจ้ามรดกตาย แต่ในขณะที่เจ้ามรดกตายและมรดกตกทอดแก่ทายาทในขณะนั้น โจทก์ยังไม่ใช่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดกจึงไม่ใช่ทายาทของผู้ตายเพราะการฟ้องคดีขอให้ศาลพิพากษาว่าเด็กคนนี้เป็นบุตรของผู้ตายการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายมีผลนับแต่คำพิพากษาถึงที่สุดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ประกอบกับมาตรา 1557 ฉะนั้นการเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของโจทก์เป็นเวลาภายหลังเจ้ามรดกตายแล้วจึงไม่มีมรดกจะรับพิพากษายกฟ้อง

แต่เมื่อใช้บรรพ 5 ใหม่ พ.ศ. 2519 แล้ว ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1558 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรของผู้ตายที่ได้ฟ้องภายในกำหนดอายุความมรดก ถ้าศาลได้พิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย เด็กนั้นมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม

ในกรณีที่ได้มีการแบ่งมรดกไปแล้ว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่าปัญหาที่จะเกิดตามคำพิพากษาฎีกาที่ 210/2491 จะหมดไป เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1558 การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร ถึงแม้ว่าบิดาตายแล้วยังฟ้องได้ แต่ขอให้ฟ้องภายในอายุความมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1754 และถึงแม้ว่าศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย ซึ่งภายหลังจากเจ้ามรดกตายแล้ว เด็กนั้นมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม

มีนักกฎหมายบางท่านมีความเห็นว่า มาตรา 1558 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรของผู้ตาย.....” หมายถึง การฟ้องภายหลังเมื่อบิดาของเด็กได้ตายไปแล้ว แต่กรณีที่ฟ้องตั้งแต่บิดาเด็กยังไม่ตาย ในระหว่างที่ศาลพิจารณา บิดาเด็กตายและต่อมาศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย น่าจะไม่ใช่มาตรา 1558 มาวินิจฉัย และเห็นว่า เด็กคนนี้จะไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบิดาผู้ตาย เพราะศาลพิพากษา

ว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย เมื่อบิดาเด็กตายไปแล้วการเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดก คือ เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นภายหลังที่เจ้ามรดกตาย

แต่ผู้เขียนมีความเห็นว่า การที่มีการแก้ไขกฎหมายครอบครัวและเพิ่มเติมมาตรา 1558 ในปี พ.ศ. 2519 ก็เพื่อจะอุดช่องว่างของกฎหมาย จึงบัญญัติในเรื่องการฟ้องคดี ขอ ให้รับเด็กเป็นบุตรของผู้ตายซึ่งสามารถฟ้องได้ แม้บิดาได้ถึงแก่ความตายไปแล้ว แต่ที่สำคัญต้องฟ้องภายในอายุความมรดกตามมาตรา 1754 คือ ภายในหนึ่งปีนับแต่เจ้ามรดกตายหรือนับแต่เมื่อทายาทโดยธรรมได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญการฟ้องคดี ขอ ให้รับเด็กเป็นบุตรของผู้ตายต้องฟ้องภายในอายุความมรดก การที่ฟ้องเมื่อบิดาตาย ยังฟ้องได้ แล้วทำไม การที่ฟ้องตั้งแต่บิดายังไม่ตาย แต่ระหว่างพิจารณาบิดาตายหลังจากนั้น ศาลจึงพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายกลับไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย ดังนั้น ถึงแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติในเรื่องนี้ไว้โดยตรงก็สามารถนำมาตรา 1558 มาบังคับใช้ได้โดยอนุโลม

2) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วถือเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่ 1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(1) บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” ซึ่งบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ถือเป็นผู้สืบสันดาน ดังเช่นกรณีบุตรของภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสที่บิดาส่งเสียเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุล และแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าเป็นบุตร เช่นนี้ ถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรม ลำดับที่หนึ่งของเจ้ามรดก แต่ไม่ได้ทำให้เด็กคนนี้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตายไปได้ เพราะการรับรองที่ทำให้บุตรเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น หมายถึงได้กระทำการจดทะเบียนรับรองบุตรและมีผลตั้งแต่วันที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 ส่วนการรับรองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ศาสตราจารย์โชค

จารุจินดา ได้เขียนไว้ในคำอธิบายคำราที่เขียนให้กับมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่า “กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ ฉะนั้น แต่ไหนแต่ไหน จะถือว่าเป็นการรับรอง จึงต้องดูตามพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ไปว่า การประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรนั้น เป็นที่เปิดเผยถึงขนาดวิญญูชนจะพึงเข้าใจได้หรือไม่ว่า บิดาได้รับรองแล้ว ฉะนั้น การรับรองหรือไม่ จึงเป็นเรื่องข้อเท็จจริงไม่ต้องจดทะเบียนเป็นบุตรตามมาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 และไม่ต้องอาศัยทะเบียนคนเกิดหรือทะเบียนอะไรทั้งสิ้น การที่บิดาไปแจ้งทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตรก็ดีหรือให้ใช้นามสกุลก็ดี เหล่านี้เป็นเพียงข้อเท็จจริงอันหนึ่งที่จะประกอบให้เห็นว่าบิดาได้รับรองแล้วหรือไม่เท่านั้น อย่างไรก็ตามได้กล่าวแล้วว่า การประพฤติดปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรต้องเป็นที่เปิดเผย ฉะนั้น ถ้าไม่เป็นที่เปิดเผย แม้บิดาจะมีความรักใคร่ในบุตรนั้นเพียงใดก็จะถือว่ารับรองไม่ได้ เช่น ชายได้เสียกับหญิงจนเกิดบุตร ได้ปฏิบัติต่อบุตรเยี่ยงบิดากับบุตรชอบด้วยกฎหมายทั้งหลายเพราะมีความรักใคร่มาก แต่เป็นเพียงปฏิบัติต่อกันอย่างลับ ๆ เพราะยังมีความละเอียดอยู่ ดังนี้ ย่อมถือไม่ได้ว่าบิดาได้รับรองแล้ว”

แต่ไหนแต่ไหน จึงจะถือว่ามีกรรับรองนั้น ศาลฎีกาได้วางแนวตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ได้วินิจฉัยมาแล้ว โดยถือหลักเกณฑ์ว่าบิดาได้อยู่กินกับมารดาของบุตรนอกกฎหมายอย่างคู่สมรส บิดาเป็นผู้แจ้งการเกิดว่าเด็กเป็นบุตรของตน บิดาให้ความอุปการะเลี้ยงดู บิดาออกทุนให้ศึกษาเล่าเรียน บิดาให้ใช้นามสกุล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 205/2494 บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วไม่จำเป็นต้องเป็นการรับรองในทางทะเบียนรับรองบุตร การรับรองโดยกิริยาความประพฤติเป็นที่เปิดเผย ย่อมถือได้ว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน มีสิทธิได้รับมรดกเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 832/2497 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาเลี้ยงดูอย่างบิดามีต่อบุตรลงทะเบียนในสำมะโนครัวว่าเป็นบุตร และให้ใช้นามสกุลบิดา ถือได้ว่าบิดารับรองแล้ว

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 และมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 649/2500 ชายหญิงอยู่กินกันสามีกรรยาโดยไม่ได้จดทะเบียน
สมรสต่อมาหญิงคลอดบุตร ชายรับเลี้ยงดูให้การศึกษาแล้วให้ใช้นามสกุล กรอก ภ.ง.ด. 9
ว่าเป็นบุตร และเบิกเงินช่วยค่าเล่าเรียนด้วย แสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดา
รับรองแล้ว มีสิทธิรับมรดกของบิดาได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 321-322/2504 ชายหญิงอยู่กินกันสามีกรรยา โดยมีได้
จดทะเบียนสมรส บุตรที่เกิดมาก็อยู่ร่วมกัน ชายอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้นบิดามีต่อบุตรให้
ใช้นามสกุล และเรียกชายว่าพ่อ ในทะเบียนราษฎรก็ปรากฏในทะเบียนนั้นว่าเด็กนั้นเป็น
บุตรของชาย ดังนี้ ถือได้ว่าเด็กนี้เป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบ
สันดานมีสิทธิรับมรดกของชายได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627
ประกอบมาตรา 1629(1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 535/2509 ชายหญิงอยู่กินกันอย่างออกหน้าออกตาหญิงท้อง
เมื่อจะคลอดชายได้พาหญิงไปคลอด ไปเยี่ยมเยียนและรับกลับบ้าน ขอให้แพทย์ตั้งชื่อ
เด็กที่คลอดมานี้ ถือได้ว่าเด็กเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรอง และเป็นทายาทโดย
ธรรมของเจ้ามรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ประกอบมาตรา
1629(1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 136/2510 การที่บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดู
และยอมให้ใช้นามสกุลเช่นนี้ แสดงว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ถือได้
ว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

คำสั่งศาลฎีกาที่ 661/2514 บุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของบิดาซึ่งบิดาได้แจ้งการเกิดว่าเป็นบุตร ได้ให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาและให้ใช้นามสกุลทั้ง แสดงโดยเปิดเผยดังเช่นบิดากับบุตร ถือได้ว่าบิดาได้รับรองว่าเป็นบุตรแล้ว จึงเป็นผู้สืบ สันดานและมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1402/2516 บุตรนอกกฎหมายซึ่งบิดารับรองและแสดงออก ว่าเป็นบุตรของตนโดยให้ใช้นามสกุล ให้อุปการะเลี้ยงดู และให้การศึกษาเล่าเรียน จึง เป็นทายาทโดยธรรม มีสิทธิรับมรดกของบิดาได้โดยไม่ต้องจดทะเบียนรับรอง และไม่ จำต้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเสียก่อน

คำพิพากษาฎีกาที่ 181/2518 บุตรนอกกฎหมายซึ่งบิดารับรองโดยเลี้ยงดูร่วม บ้านยอมให้เรียกว่าบิดา จนเป็นที่รู้กันทั่วไปมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้ ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ที่น้องของเจ้ามรดกซึ่งเป็นทายาทลำดับถัดไป อ้างอายุความมาตัดบุตรซึ่งเป็นทายาทลำดับที่ 1 ไม่ได้ตามมาตรา 1755

คำพิพากษาฎีกาที่ 436/2518 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้อุปการะเลี้ยงดูให้ การศึกษาเล่าเรียน ถือว่าเป็นบุตรที่บิดาได้รับรองแล้วมีสิทธิรับมรดกแทนที่บิดาได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2646/2522 ว. ยอมให้จำเลยใช้นามสกุลของ ว. และพาจำเลย ไปเพิ่มเติมชื่อในทะเบียนบ้านเปลี่ยนนามสกุลจากเดิมเป็นนามสกุลของ ว. รวมทั้งแจ้ง กับอำเภอด้วยว่าเป็นบิดาจำเลย ถือได้ว่า ว. ได้รับรองว่าจำเลยเป็นบุตรโดยชัดแจ้ง และ ถือได้ว่าจำเลยเป็นผู้สืบสันดานของ ว. เหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีสิทธิรับ มรดกของ ว. ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1157/2522 โจทก์เป็นบุตรนอกกฎหมายของ ข. ระหว่างที่ ข. อยู่กินกับมารดาโจทก์ โจทก์ใช้นามสกุลของ ข. และ ข. เลี้ยงดูโจทก์มา 6-7 ปี ถือได้ว่า ข. ให้การรับรองว่าโจทก์เป็นบุตร จึงเป็นผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มีสิทธิรับมรดกและมีสิทธิฟ้องคดีเกี่ยวกับมรดกได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2087/2523 บิดาแจ้งทะเบียนบุตรเกิดให้ใช้นามสกุลมีพฤติการณ์รู้กันทั่วไปว่าเป็นบุตร รับมรดกของบิดาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627

คำพิพากษาฎีกาที่ 143/2524 เจ้ามรดกอยู่กินกับมารดาโจทก์โดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส มารดาคลอดโจทก์เมื่อมาอยู่ที่บ้านอื่น แต่เจ้ามรดกก็ยังมาดูแลแจ้งการเกิดว่าโจทก์เป็นบุตร ให้โจทก์ใช้นามสกุลและให้ค่าเลี้ยงดูศึกษาเล่าเรียน เป็นพฤติการณ์ที่เจ้ามรดกรับว่าโจทก์เป็นบุตร โจทก์เป็นผู้สืบสันดานจึงมีสิทธิรับมรดกได้เหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1627 ประกอบมาตรา 1629 (1)

คำพิพากษาฎีกาที่ 3741/2533 การที่ ผ. เป็นผู้ไปแจ้งการเกิดของโจทก์โดยระบุว่าตนเองเป็นบิดา ยินยอมรับโจทก์ว่าเป็นบุตรอยู่ในทะเบียนบ้าน และระหว่างสงครามก็พาโจทก์และภรรยาอพยพครอบครัวไปด้วยกัน พฤติการณ์แสดงว่าโจทก์เป็นบุตรที่ ผ. รับรองแล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 1118/2537 ผู้ตายพามารดาผู้คัดค้านที่ 3 ไปคลอดที่โรงพยาบาล กับแจ้งว่าเป็นบิดาของผู้คัดค้านที่ 3 ออกค่าใช้จ่ายการคลอด และรับกลับจากโรงพยาบาล ส่งเสียให้เงินค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาเล่าเรียนตลอดมา ทั้งยังพาผู้คัดค้านที่ 3 ไปสมัครงานโดยใบสมัครงานระบุว่าผู้ตายเป็นบิดาของผู้คัดค้านที่

3 นอกจากนี้ผู้ตายยังเคยพาผู้คัดค้านที่ 3 ไปเที่ยวเป็นประจำ พฤติการณ์ที่ผู้ตายปฏิบัติต่อผู้คัดค้านที่ 3 เป็นพฤติการณ์ที่แสดงว่าผู้ตายได้รับรองว่าผู้คัดค้านที่ 3 เป็นบุตรของตนแล้วตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627

คำพิพากษาฎีกาที่ 2231/2537 ผู้ตายแนะนำผู้คัดค้านที่ 1 ต่อบุคคลอื่นว่าผู้ตายเป็นบิดา ให้ความอุปการะเลี้ยงดูส่งเสียเล่าเรียน ทั้งระบุในใบสมัครสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ว่าผู้คัดค้านที่ 1 เป็นบุตรให้เป็นผู้รับประโยชน์ด้วย ผู้คัดค้านที่ 1 จึงเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ย่อมถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายซึ่งเป็นบิดาได้ โดยไม่ต้องจดทะเบียนรับรอง และไม่จำเป็นต้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายเสียก่อน

คำพิพากษาฎีกาที่ 381/2538 ม. และโจทก์ที่ 1 ได้แสดงความเกี่ยวข้องกันบิดากับบุตรโดยให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้ใช้นามสกุลเดียวกัน เป็นพฤติการณ์ที่รู้จักกันโดยทั่วไปตลอดมาว่าโจทก์ที่ 1 เป็นบุตร โจทก์ที่ 1 จึงเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดกของ ม. แต่เมื่อ ม. ซึ่งเป็นบุตรของเจ้ามรดกตายไปก่อนเจ้ามรดก โจทก์ที่ 1 จึงมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกแทนที่ ม. ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3208/2538 สิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับการปลงศพเป็นสิทธิของทายาทที่จะเรียกร้องเอาแก่ผู้กระทำละเมิดทำให้เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ส่วนสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนอันเกิดแก่ทรัพย์สินของเจ้ามรดกเนื่องจากการกระทำละเมิดก็เป็นสิทธิของเจ้ามรดกที่จะตกทอดแก่ทายาทเช่นกัน ฉะนั้นเมื่อ ส. ได้รับรองโจทก์ที่ 2 และที่ 3 ว่าเป็นบุตรแล้วและตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานมีสิทธิรับมรดกของ ส. โจทก์ที่ 2 ที่ 3 จึงมีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพ ส. และค่าที่รถจักรยานยนต์ของ ส. เสียหายได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3823/2538 ผู้คัดค้านทั้งสองเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกับ อ. เจ้ามรดก อ. มิได้จดทะเบียนสมรสกับ พ. ซึ่งเป็นมารดาของผู้ร้อง ผู้ร้องเป็นบุตรนอกกฎหมายของ อ. ผู้ร้องนำสืบสมุดรายงานประจำตัวนักเรียนของผู้ร้องในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสายสามัญ ซึ่งมีข้อความระบุว่าผู้ร้องเป็นบุตรของ อ. กับ พ. กับมีข้อความที่ อ. ได้บันทึกลงในช่องความเห็นผู้ปกครองแล้วลงชื่อกำกับไว้ ทั้ง อ. เคยพาผู้ร้องไปให้พระภิกษุเปลี่ยนชื่อให้ นอกจากนี้ในใบมอบตัวสำหรับนักเรียนเข้าใหม่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญก็มีข้อความระบุว่า อ. เป็นบิดาของผู้ร้องและมีลายมือชื่อของ อ. ลงไว้ในฐานะผู้ปกครองของผู้ร้อง ถือได้ว่า อ. ได้รับรองว่าผู้ร้องเป็นบุตรของตนแล้ว

บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน จะมีการรับรองเด็กตั้งแต่อยู่ในครรภ์มารดาได้หรือไม่ เดิมศาลฎีกาเคยตัดสินว่าบิดาจะรับรองตั้งแต่อยู่ในครรภ์ไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 320/2496 เด็กเกิดเมื่อบิดาตายไปแล้ว ไม่มีโอกาสที่บิดาจะรับรองว่าเป็นบุตรได้ตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์มารดา ดังนั้น เด็กไม่มีสิทธิจะเป็นทายาทของเจ้ามรดก และไม่ได้รับประโยชน์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627

แต่ต่อมาศาลฎีกาได้เปลี่ยนแนวการวินิจฉัยตามคำพิพากษาศาลฎีกา โดยให้ถือว่าบิดามีสิทธิรับรองบุตรนอกกฎหมายที่อยู่ในครรภ์มารดาได้ และเมื่อเด็กเกิดมารอดอยู่ก็มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 341/2502 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว เป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย การรับรองของบิดาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มิได้บังคับว่าจะต้องรับรองโดยวิธีการอย่างไร และจะรับรองตลอดไปถึงทารกในครรภ์ด้วยหรือไม่ เห็นว่า มาตรา 1604 ประกอบมาตรา 15 บัญญัติให้สิทธิแก่ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาขณะเจ้ามรดกตาย มี

สิทธิเป็นทายาทได้ ถ้าภายหลังเกิดมาแล้วอยู่รอด ทั้งพฤติการณ์ที่บิดารับรองทารกในครรภ์มารดาว่าเป็นบุตรของตนก็อาจมีได้ เมื่อกฎหมายยอมให้ทารกในครรภ์มารดามีสิทธิได้รับมรดกได้ถ้าภายหลังเกิดมารอดอยู่ โฉนดทารกในครรภ์จะไม่ได้รับประโยชน์ตามมาตรา 1627 เช่นเดียวกับเด็กที่คลอดจากครรภ์ ดังนั้น ศาลฎีกาจึงตัดสินทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาขณะที่บิดาตายมีสิทธิเป็นทายาทได้ ถ้าหากภายหลังได้เกิดมารอดอยู่ มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายได้ ถ้าผู้ตายคือ บิดา มีพฤติการณ์รับรองทารกในครรภ์ว่าเป็นบุตรของตน

คำพิพากษาฎีกาที่ 489/2506 ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดาขณะที่บิดาตายมีสิทธิเป็นทายาทได้ถ้าหากภายหลังได้เกิดมารอดอยู่ และโดยมีพฤติการณ์ที่บิดารับรองทารกในครรภ์ว่าเป็นบุตรของตน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1469/2526 ชายไปอยู่กินกับหญิงและแสดงความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาในที่ต่าง ๆ อย่างเปิดเผยเป็นการยอมรับว่าหญิงเป็นภริยาที่มีการจัดเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์เป็นการแสดงออกถึงการรับรองว่า โจทก์ซึ่งเป็นทารกในครรภ์มารดาเป็นบุตรของตน โจทก์จึงเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1627 และเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิได้รับมรดกตามมาตรา 1629(1)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 นั้น หมายความว่าตลอดถึงทารกซึ่งยังอยู่ในครรภ์มารดาด้วย ถ้าหากภายหลังเกิดมารอดอยู่

นอกจากนี้บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว การที่จะมีสิทธิรับมรดกของผู้ตายนั้นไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีขอให้รับเป็นบุตรหรือต้องมีคำสั่งศาลว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเสียก่อนแต่อย่างใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 677/2537 ผู้ร้องเป็นบุตรนอกกฎหมายที่ผู้ตายรับรองแล้วจึง ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นทายาทโดยธรรมผู้มี สิทธิได้รับมรดกของผู้ตายในลำดับที่ 1 ตามมาตรา 1629 หากจำต้องฟ้องคดีขอให้รับเป็น บุตรหรือต้องมีคำสั่งศาลว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเสียก่อนไม่

สิทธิและหน้าที่ของบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว

บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ตามมาตรา 1627 ถ้ามิได้เป็นกรณีตาม มาตรา 1547 ก็ไม่ทำให้บุตรนอกกฎหมายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายไปได้ ฉะนั้นบุตร นอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วก็ยังคงเป็นบุตรนอกกฎหมายอยู่ แต่มีสิทธิรับมรดกได้ เหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ในฐานะเป็นผู้สืบสันดาน ทั้งนี้ ก็เพื่อประโยชน์และเพื่อ ความเป็นธรรมแก่เด็กเท่านั้น บุตรนอกกฎหมายหาสิทธิและหน้าที่อย่างอื่นนอกจาก สิทธิที่จะได้รับมรดกบิดาและบิดาไม่มีความสัมพันธ์กับบุตรในอันที่จะใช้อำนาจปก ครอง หรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมจะนำเรื่องสิทธิและหน้าที่ของบิดาและบุตรตามที่ บัญญัติไว้ในมาตรา 1561 ถึงมาตรา 1584/1 มาใช้บังคับไม่ได้ ดังเช่นในเรื่องการเรียกค่า สินไหมทดแทนในกรณีละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 443 วรรค 3 บัญญัติว่า “ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตาม กฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าวการเรียกค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู กฎหมายได้บัญญัติว่าจะเรียก ได้ต้องเป็นการขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายเท่านั้น ฉะนั้น เมื่อบุตรนอกกฎหมาย ที่บิดารับรองแล้ว ไม่ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย จะเรียกว่าค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู ตามกฎหมายไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 1259/2506 โจทก์เป็นบุตรของ นายสุ่ย นางชูศรี นายสุ่ย นางชูศรีไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย โจทก์อยู่ร่วมบ้านเดียวกับนายสุ่ยตลอดมา นายสุ่ยเลี้ยงดูโจทก์และแสดงออกโดยเปิดเผยแก่บุคคลทั่วไป เช่น บิดากับบุตรและได้ แจ้งทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตรให้ใช้แซ่สกุล ให้การศึกษาแจ้งทางทะเบียนศึกษาว่าโจทก์

เป็นบุตรจำเลยในคดีนี้ได้ขั้บรณนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้นายสุ่ยถึงแก่ความตาย ทำให้โจทก์ขาดการได้รับความอุปการะเลี้ยงดู ตลอดจนการศึกษา จึงขอให้จำเลยใช้ค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าใช้จ่ายในการศึกษาให้โจทก์

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า นายสุ่ย นางชุศรี ไม่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายแม้ นายสุ่ยจะแจ้งทะเบียนการเกิดว่าโจทก์เป็นบุตร และอุปการะเลี้ยงดูตลอดมา โจทก์ก็หาเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของนายสุ่ยไม่ เด็กที่เกิดนอกสมรสจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ก็ต้องเป็นไปตามวิธีการแห่งมาตรา 1526(ปัจจุบัน มาตรา 1547) โจทก์มีฐานะเพียงบุตรที่บิดารับรองแล้ว ตามมาตรา 1627 มีสิทธิเพียงได้รับมรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดานตามมาตรา 1629(1) เท่านั้น ที่สุดพิพากษาอื่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 136/2510 การที่บิดาให้การศึกษาเลี้ยงดู และยอมให้ใช้นามสกุล เช่นนี้ แสดงว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและถือได้ว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ที่พิพาทรายนี้ย่อมตกแก่โจทก์ผู้สืบสันดาน

คำพิพากษาฎีกาที่ 1146/2513 โจทก์เป็นเพียงบุตรนอกสมรสของผู้ตาย ถึงแม้ผู้ตายได้แจ้งทะเบียนคนเกิดว่าโจทก์เป็นบุตรของผู้ตาย และอุปการะเลี้ยงดูโดยเปิดเผยตลอดมา ก็ไม่ทำให้โจทก์เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะบุตรนอกสมรสจะกลายเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายได้ตามวิธีการในมาตรา 1526 (ปัจจุบันมาตรา 1547) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เท่านั้น โจทก์คงมีฐานะเป็นเพียงบุตรที่ผู้ตายได้รับรองแล้วตามมาตรา 1627 และมีสิทธิที่จะรับมรดกในฐานะที่เป็นผู้สืบสันดานได้ตามมาตรา 1629(1) แต่ไม่มีสิทธิได้ค่าอุปการะเลี้ยงดู หรือฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ที่ทำให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย

คำพิพากษาฎีกาที่ 14/2517 บิดาโจทก์ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย และรถยนต์เสียหายโจทก์ซึ่งเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว มีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพบิดา และค่าสินไหมทดแทนที่รถยนต์เสียหาย เพราะสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวเป็นของบิดาโจทก์ เมื่อบิดาโจทก์ตาย สิทธิเรียกร้องนี้เป็นมรดกย่อมตกทอดไปยังทายาทผู้รับมรดกโจทก์มีสิทธิได้รับมรดก จึงมีสิทธิฟ้องได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 508/2519 บิดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเฉพาะบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว มีสิทธิเพียงรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629 จึงไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน ในเหตุขาดไร้อุปการะตามกฎหมายจากผู้ทำละเมิดทำให้บิดาถึงแก่ความตาย กรณีไม่ใช่ช่องว่างที่จะนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 มาบังคับ

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเป็นเพียงผู้สืบสันดานไม่ใช่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย และจะมีสิทธิหน้าที่ใด ๆ ก็ต้องพิจารณาว่ามีกฎหมายบัญญัติให้ไว้หรือไม่

3) บุตรบุญธรรม หมายถึง บุตรที่มีอายุตีสืบสายโลหิตของผู้รับบุตรบุญธรรม หรือมิใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมนำมาเลี้ยงเป็นบุตรซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้นให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” ดังนั้น จะเห็นว่าบุตรบุญธรรมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมของเจ้าของมรดก ลำดับที่ 1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629(1) บุตรบุญธรรมนั้นไม่ใช่ผู้สืบสายโลหิตของผู้รับบุตรบุญธรรม หรืออีกนัยหนึ่งไม่ใช่บุตรโดยกำเนิดของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมนั้นเป็นผู้ที่รับบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/27 “การรับบุตร

บุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย แต่ถ้าผู้จะเป็นบุตรบุญธรรมนั้น เป็นผู้เยาว์ต้องปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมก่อน” ซึ่งการจดทะเบียนรับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมนั้น ไม่ใช่ตกลงกันโดยได้รับความยินยอมจาก บิดาและมารดาของผู้เยาว์ หรือในกรณีที่บิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งตาย หรือถูกถอน อำนาจปกครอง ต้องได้รับความยินยอมของมารดาหรือบิดา ซึ่งยังมีอำนาจปกครองตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1598/21 แล้ว ยังต้องทำตามขั้นตอนของ พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมด้วย และเมื่อผ่านขั้นตอนตามพระราช บัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมและไปจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเรียบร้อยแล้ว บุตรบุญธรรมจึงจะเป็นบุตรบุญธรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 1627 ดังนั้น การที่สามีภรรยาไม่มีบุตรด้วยกัน ไปขอเด็กมาเลี้ยงเป็นลูกให้ การส่งเสียเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุล และแสดงออกอย่างบิดามารดาที่มีต่อบุตร เมื่อคู่สมรสนี้ ตาย เด็กก็ไม่มีสิทธิได้รับมรดก เพราะไม่ใช่ผู้สืบสันดานที่เป็นบุตรบุญธรรม หรือบุตร นอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และในการรับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องเป็นไปตามบท บัญญัติของกฎหมาย ดังนั้น การไปแจ้งทะเบียนสำมะโนครัว หรือทะเบียนว่าเป็นบุตร จึงถือว่าเป็นการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 491/2485 เพียงแต่แจ้งทะเบียนสำมะโนครัวหรือทะเบียน บ้านว่าเป็นบุตร จะถือว่าเป็นการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไม่ได้

การรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเดิมก่อนการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว บรรพ 5 บุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม และเมื่อมี “พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์พุทธศักราช 2477” มาตรา 4 ได้บทบัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งบรรพนี้ไม่ กระทบกระเทือนถึง

(1) การสมรสซึ่งได้มีอยู่ก่อนวันใช้ประมวลกฎหมายบรรพนี้ และทั้งสัมพันธใน ครอบครัวอันเกิดแต่การสมรสนั้น ๆ

(2) การใช้อำนาจปกครอง ความปกครอง การอนุบาล การรับบุตรบุญธรรม ซึ่งมีอยู่ก่อนวันใช้ประมวลกฎหมายบรรพณี หรือสิทธิและหนี้อันเกิดแต่การนั้น ๆ” ดังนี้ จะเห็นได้ว่า การที่บุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า ซึ่งไม่ต้องจดทะเบียน ย่อมมีฐานะเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายต่อไป แม้จะมีการใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะครอบครัว เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 แล้วสิทธิและหน้าที่ระหว่างบุตรบุญธรรม ซึ่งหมายถึงสิทธิและหน้าที่ในทางครอบครัว คือสิทธิและหน้าที่ดังที่บัญญัติไว้ในบรรพ 5 นั้น บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรม มีอยู่ต่อกันอย่างไร ตามกฎหมายเก่าก็คงมีอยู่อย่างนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 หากกระทบกระเทือนถึงไม่ ส่วนการรับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ลักษณะมรดก ซึ่งมี “พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช 2477” เช่นเดียวกัน แต่ไม่มีบทบัญญัติเช่นเดียวกับในมาตรา 4 ของการใช้บรรพ 5 ตามที่กล่าวข้างต้น ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ที่ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2478 นี้ ยอมให้บุตรบุญธรรมรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ซึ่งแต่ก่อนใช้บรรพ 6 นี้ ไม่ยอมให้บุตรบุญธรรมรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม ดังนั้น ถ้ามีบุตรบุญธรรมมาก่อนใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 นี้ และได้มีการแก้ไขกฎหมาย และเข้ามาตราตายภายหลังจากใช้บรรพ 6 นี้ แล้ว บุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม

คำพิพากษาฎีกาที่ 1182/2493 (ประชุมใหญ่) บุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า เมื่อไม่ได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 นั้น ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม

คำพิพากษาฎีกาที่ 507/2519 (ประชุมใหญ่) กฎหมายลักษณะมรดกบทที่ 12 บัญญัติให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในภาคปกติ ต่อมา มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมลักษณะมรดก ร.ศ.121 บัญญัติให้ญาติของผู้มรณภาพตาม

ที่กำหนดไว้เป็นชั้น ๆ ได้รับมรดกในภาคปกติ แต่สำหรับบุตรบุญธรรมไม่ได้กำหนดไว้ บุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า นับแต่ ร.ศ.121 เป็นต้นมา จึงไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับ บุตรบุญธรรม และเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ บรรพ 6 บรรพ 5 บังคับการเป็นบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตาม กฎหมายตามมาตรา 1585 และบุตรบุญธรรมเป็นผู้สืบสันดานเป็นทายาทโดยธรรมลำดับ ที่ 1 ตามมาตรา 1627 ดังนั้น บุตรบุญธรรมของเจ้ามรดกตามกฎหมายเก่า และมีได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 (ปัจจุบัน มาตรา 1598/27) ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งถึงแก่กรรมหลังจากที่ใช้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 แล้ว

คำพิพากษาฎีกาที่ 174/2524 บุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่าและมีได้จดทะเบียน ตาม บรรพ 5 มีฐานะอย่างเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายครอบครัว แต่ ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม จึงไม่ใช่ทายาทและไม่มีส่วนได้เสียที่จะขอตั้ง และถอดถอนผู้จัดการมรดก

คำพิพากษาฎีกาที่ 1937/2526 โจทก์เป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า และมีได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ ตรวจชำระใหม่ มาตรา 1598/27 ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งถึงแก่ กรรมหลังจากที่ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ที่ได้ตรวจชำระใหม่แล้ว ประกอบมาตรา 1629(1) แต่การเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า และมีการแก้ไข กฎหมายใหม่ พระราชบัญญัติให้ใช้กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะครอบครัว บรรพ 5 ไม่กระทบกระเทือนถึงการเป็นบุตรบุญธรรม ในสถานะตามกฎหมายครอบครัว สิทธิ และหน้าที่ของบุตรบุญธรรมมีอยู่ตามกฎหมายเก่าอย่างไรก็มีอย่างนั้น แต่บุตรบุญธรรม ที่ไม่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1585 ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมซึ่งเจ้ามรดกถึงแก่กรรมหลังจากใช้ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 และ บรรพ 6 แล้ว

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า บุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า ถ้าไม่ได้จดทะเบียนเป็น บุตรบุญธรรมตามกฎหมายใหม่ ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น ก็อาจเป็น โดยเหตุผลที่ว่า สิทธิในการเป็นทายาท ย่อมมีอยู่ก่อนเจ้ามรดกตาย แต่สิทธิในการรับ มรดกเกิดขึ้นเมื่อเจ้ามรดกตายแล้ว ฉะนั้น เมื่อบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่าไม่มีสิทธิ เป็นทายาทเมื่อเจ้ามรดกตายก็ไม่มีสิทธิรับมรดก อีกประการหนึ่งการที่จะเปล่งกฎหมาย ให้บุตรบุญธรรมรับมรดกได้ อาจขัดต่อความประสงค์ของผู้รับบุตรบุญธรรม เพราะใน ขณะรับบุตรบุญธรรมนั้นบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิรับมรดกอยู่ หากผู้รับบุตรบุญธรรม ประสงค์จะให้บุตรบุญธรรมรับมรดกของตน ก็ชอบที่จะจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 เสียได้ หากการที่ถือว่าบุตรบุญธรรม ตามกฎหมายเก่า ถ้าไม่ได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายใหม่ มีสิทธิรับ มรดก โดยเหตุผลเช่นนี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นว่า คำว่า “สิทธิอันเกิดแต่การนั้น ๆ” ใน พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 ฯลฯ มาตรา 4(2) มีความหมายรวมถึงสิทธิใน การเป็นทายาทด้วย ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะถ้าจะรับรองสิทธิที่น่าจะมีการบัญญัติ ในพระราชบัญญัติให้ใช้บรรพ 6 ด้วย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเกี่ยวกับการขัดกับเจตนาของเจ้ามรดก เช่น นายหนึ่งเป็นเศรษฐี เป็นนักกฎหมายเก่าเป็นคนโสด มีน้องชาย 2 คน คือ นายสอง นายสาม นายหนึ่งได้ไป รับเด็กชายดำจากโรงพยาบาลแห่งหนึ่งมาเป็นบุตรบุญธรรม นายสอง นายสามไม่พอใจ มีปากเสียงกับนายหนึ่ง ว่าทำไมพี่ชายจึงไปรับเด็กมาเป็นบุตรบุญธรรม นายหนึ่งผู้รู้ กฎหมายได้กล่าวคำหาน้องชายทั้งสองคนว่า ทั้งสองคนเป็นห่วงมรดกของตนมากกว่า และว่าถ้านายหนึ่งตาย มรดกจะตกแก่ ค.ช.ดำ นายสอง นายสาม จะไม่ได้ใช้ไหม นายหนึ่ง บอกว่า นายสอง นายสาม เข้าใจผิด เพราะบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้า มรดก ขอให้ นายสอง นายสาม สบายใจได้ ต่อมา มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 6 ให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย เพราะถือเป็นผู้สืบ สันดานในปี พ.ศ. 2478 ต่อมา ในปี พ.ศ. 2480 นายหนึ่งตาย ถ้าเป็นเช่นนี้ ถือว่า ค.ช.ดำ มีสิทธิได้รับมรดกนายหนึ่งแต่ผู้เดียว คงจะเห็นได้ชัดว่าขัดต่อเจตนาของนายหนึ่งผู้รับ บุตรบุญธรรม เพราะในขณะที่รับ ค.ช. ดำเป็นบุตรบุญธรรม นายหนึ่งรู้อยู่แล้วว่า

ค.ช.คำไม่มีสิทธิรับมรดกของตน ถ้าตนเองตาย ดังนั้นการที่จะแปลกฎหมายให้บุตรบุญธรรมรับมรดก เป็นการขัดต่อความประสงค์ของผู้รับบุตรบุญธรรมอย่างมากดังนั้น ศาลฎีกาจึงได้ตีความออกมาตามคำพิพากษาฎีกาว่า การเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่า จะมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเสียก่อน

การเป็นบุตรบุญธรรมในกฎหมายปัจจุบัน คือ จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/27 รวมตลอดถึงบุตรบุญธรรมตามกฎหมายเก่าที่จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายใหม่แล้วด้วยนั้นย่อมมีสิทธิรับมรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1627 ประกอบมาตรา 1629(1) เช่นเดียวกับบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วดังกล่าวข้างต้นเหมือนกัน

นอกจากนี้ในเรื่องการจดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมนั้น ยังมีรายละเอียดที่เป็นสาระสำคัญตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/19 “บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีจะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้นั้นต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/20 “การรับบุตรบุญธรรม ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วย” และกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรมหรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/25 “ผู้จะรับบุตรบุญธรรมหรือผู้จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน ในกรณีที่คู่สมรสไม่อาจให้ความยินยอมได้หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และหาตัวไม่พบเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตแทนการให้ความยินยอมของคู่สมรสนั้น” และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/26 “ผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดอยู่จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่เป็นบุตรบุญธรรมของ คู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งจะจดทะเบียนรับผู้เยาว์ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของตนด้วย จะต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสซึ่งเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมอยู่แล้ว และมีให้นำมาตรา 1598/21 มาใช้บังคับ”

จากมาตรา 1598/25 และมาตรา 1598/26 มีสาระสำคัญเกี่ยวกับกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดกดังนี้ ถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมมีคู่สมรสอยู่แล้ว หากฝ่ายสามีจะรับบุตรบุญธรรมภรรยาไม่ได้ให้ความยินยอม ต่อมา สามีผู้ไปจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมตาย บุตรบุญธรรมจะมาขอรับมรดกไม่ได้เพราะการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของสามีนั้นเป็นโมฆะ เนื่องจากไม่ได้รับความยินยอมจากคู่สมรส

และการที่สามีหรือภรรยา มีบุตรบุญธรรมก่อนสมรส ต่อมาได้จดทะเบียนสมรส ไม่ทำให้บุตรบุญธรรมเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรส เว้นแต่คู่สมรสจะจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของภรรยาหรือของสามีเป็นบุตรบุญธรรมของตนเองด้วย ถ้าคู่สมรสไม่ได้จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรม และต่อมาสามีหรือภรรยาที่จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไว้ก่อนสมรสได้ตายไป บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ถ้าคู่สมรสของบิดาบุญธรรมหรือมารดาบุญธรรม บุตรบุญธรรมหาสิทธิในการรับมรดกของผู้ตายไม่

การรับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นการเฉพาะตัวผู้รับ ไม่ทำให้บุตรบุญธรรมเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสที่ให้ความยินยอมด้วย ตัวอย่าง ในกรณีที่คู่สมรสไม่มีบุตร สามีต้องการรับหลานชายของตนเองเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของสามีต้องได้รับความยินยอมจากภรรยา ถ้าภรรยาให้ความยินยอมในการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมของสามี เมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมายเรียบร้อยแล้วสามีจะมีบุตรบุญธรรม แต่ภรรยาไม่ใช่มารดาบุญธรรมของบุตรบุญธรรมของสามี สรุปได้ว่า เมื่อคู่สมรสให้ความยินยอมให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งรับบุตรบุญธรรมแล้ว คู่สมรสจะมีบุตรบุญธรรมแต่ไม่ใช่ตัวเองเป็นผู้รับบุตรบุญธรรมด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/25 และมาตรา 1598/26 และถ้าคู่สมรสที่ให้ความยินยอมถึงแก่ความตาย บุตรบุญธรรมของคู่สมรสก็ไม่มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายได้เพราะไม่ใช่ผู้สืบสันดานของผู้ตาย

นอกจากนี้ บุตรบุญธรรมมีความเกี่ยวข้องอยู่กับผู้รับบุตรบุญธรรมเท่านั้น แต่บุตรบุญธรรมไม่มีความเกี่ยวข้องกับญาติของผู้รับบุตรบุญธรรม ฉะนั้น จึงไม่มีสิทธิรับมรดกของญาติผู้รับบุตรบุญธรรมได้รวมทั้งการรับมรดกแทนที่ก็ไม่ได้ เพราะมาตรา 1643 ใช้คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” เมื่อบุตรบุญธรรมไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม จึงรับมรดกแทนที่ไม่ได้ เพราะตามมาตรา 1643 คำว่า “ผู้สืบสันดานโดยตรง” หมายความว่า เป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้มีสิทธิรับมรดก หากจำต้องสืบสันดานโดยตรงจากเจ้ามรดกไม่ บุตรของบุตรบุญธรรมย่อมเป็นผู้สืบสันดานโดยตรงของบุตรบุญธรรม จึงย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนที่

คำพิพากษาฎีกาที่ 1397/2511 บุตรบุญธรรมย่อมเป็นบุตรบุญธรรมของผู้ที่จดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเท่านั้น ไม่เป็นบุตรบุญธรรมของกลุ่มสมรสที่จดทะเบียนด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 773/2528 (ประชุมใหญ่) บุตรบุญธรรมนั้นกฎหมายถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม มีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ซึ่งหมายถึงผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงไม่ จึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม

การรับมรดกแทนที่ของบุตรบุญธรรมจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไปในบทเรื่องการรับมรดกแทนที่

ปัญหาต่อไปมีว่า ในระหว่างบุตรบุญธรรมกับบิดามารดาโดยกำเนิด ตลอดจนญาติทางฝ่ายบิดามารดาโดยกำเนิด จะมีสิทธิต่อกันอย่างไรในการรับมรดก

มาตรา 1598/28 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น แต่ไม่มีสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนี้ ให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองนับแต่วัน

เวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว” จากมาตรานี้จึงเห็นได้ว่า บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะ
อย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น เช่น มีสิทธิใช้นามสกุล
บิดามารดาบุญธรรมมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมผู้เยาว์และบุตรบุญธรรมมีสิทธิ
เรียกค่าขาดไร้อุปการะเลี้ยงดูจากผู้ทำละเมิด ที่ทำให้บิดามารดาของบุตรบุญธรรมตาย
ทำให้เขาขาดไร้อุปการะเลี้ยงดู และในการรับมรดก บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของ
ผู้รับบุตรบุญธรรมด้วยในฐานะผู้สืบสันดาน ซึ่งถือว่าเป็นทายาทโดยชอบธรรม ลำดับที่ 1
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ประกอบกับมาตรา 1629(1) และ
นอกจากนี้ จากมาตรา 1598/28 จะเห็นได้ว่าบุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิที่จะรับมรดกของ
บิดามารดาในฐานะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดามารดาทุกประการ และบิดามารดา
หรือญาติทางฝ่ายบิดามารดาผู้ให้กำเนิดก็มีสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมตามปกติ ดัง
นั้นการไปเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นไม่ทำให้เสื่อมสิทธิดังกล่าวข้างต้นแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 689/2512 บุตรบุญธรรมยังคงมีสิทธิหน้าที่ต่อบิดามารดา
รวมทั้งหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1535
(ปัจจุบันมาตรา 1598/28) ฉะนั้น แม้โจทก์จะยกผู้ตายซึ่งเป็นบุตรให้เป็นบุตรบุญธรรม
ผู้อื่น ผู้ตายยังคงมีความผูกพันต่อโจทก์ เมื่อลูกจ้างจำเลยกระทำละเมิดต่อผู้ตายในทางที่
จ้าง โจทก์จึงมีอำนาจฟ้อง

สรุป ผู้สืบสันดานซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ได้แก่ บุตรชอบด้วย
กฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรม ซึ่งมีสิทธิรับมรดกใน
ฐานะทายาทของเจ้ามรดกคนละส่วนเท่ากัน ตัวอย่าง นายคำมีบุตรชอบด้วยกฎหมาย
สองคน มีบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วหนึ่งคน บุตรบุญธรรมหนึ่งคน นายคำตาย
บุตรทั้งสี่คนจะได้รับมรดกนายคำคนละส่วนเท่า ๆ กัน เพราะอยู่ในลำดับเดียวกัน ตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มาตรา 1629(1) และมาตรา 1633

2. บิดามารดา

บิดามารดาที่อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรม ลำดับที่ 2 ของเจ้ามรดกต้องเป็นบิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

สำหรับมารดาผู้ให้กำเนิดบุตรนั้น แม้ว่ามารดานั้นจะมีคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตามเมื่อมีบุตรแล้ว บุตรนั้นเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้นเสมอตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1546 บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น” ดังนั้น เมื่อบุตรตายมารดาผู้ให้กำเนิดย่อมเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่สองของบุตรเสมอเพราะเป็นมารดาที่ชอบด้วยกฎหมาย

สำหรับบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง ผู้ที่สมรสกับมารดาตามกฎหมาย รวมถึงบิดาที่เข้ามามีความสัมพันธ์ต่อบุตร ภายหลังบุตรเกิดคือเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุตรภายหลังการเกิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 เท่านั้น มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย

บิดาที่รับรองบุตรนอกกฎหมาย โดยพฤตินัยอย่างที่ยังบิดามีต่อบุตรโดยเปิดเผย ถือว่าบุตรนั้นเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเป็นผู้สืบสันดานตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มีสิทธิรับมรดกของบิดาเจ้ามรดกตามที่กล่าวมาข้างต้น แต่ไม่ทำให้บิดาเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายของบุตร หรือบุตรที่รับรองแล้วเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา ดังนั้น เมื่อบุตรตายบิดาย่อมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรเพราะบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ถือเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่สอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629(2)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1271/2506 (ประชุมใหญ่) บิดากับบุตรจะเป็นทายาทมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งกันและกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 นั้น หมายถึงบิดาและบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนข้อยกเว้นมาตรา 1627 บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว มีสิทธิได้รับมรดกของบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นข้อยกเว้น จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด มาตรานี้ให้ถือว่าบุตรนั้นเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่

ชอบด้วยกฎหมายย่อมจะถือว่าบิดานั้นเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ได้ บิดาจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรที่ตนได้รับรอนั้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1285/2508 บุตรนอกสมรสที่บิดายังมิได้จดทะเบียนรับรองบุตรแต่มีพฤติการณ์เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าเป็นบุตรนั้น มาตรา 1627 บัญญัติให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเสมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิเพียงรับมรดกบิดาได้ตามมาตรา 1629(1) เท่านั้น ส่วนบิดาไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มีสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรนอกสมรสที่ยังมิได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรแต่ประการใด

คำพิพากษาฎีกาที่ 525/2510 บิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปกติไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่อกัน และไม่มีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกันด้วย แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1627 เป็นข้อยกเว้นให้บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วถือว่าเป็นผู้สืบสันดานมีสิทธิได้รับมรดกของบิดา จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด กฎหมายมาตรานี้บัญญัติว่าให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มิได้บัญญัติให้ถือว่าเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้นบิดาจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร

บิดาหรือมารดาบุญธรรมคือผู้รับบุตรบุญธรรม ไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรมเมื่อบุตรบุญธรรมตายไป ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1598/29 ที่บัญญัติว่า “การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมเพราะเหตุการรับบุตรบุญธรรมนั้น” จากมาตรานี้จะเห็นได้ว่า การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม เหตุผลเพราะการไปรับใครมาเป็นบุตรบุญธรรมนั้น ผู้รับจะต้องเป็นผู้เสียสละเป็นผู้ที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมเป็นผู้ให้เท่านั้น ต้องไม่หวังอะไรแม้มรดกจากบุตรบุญธรรม กฎหมายจึงบัญญัติไว้ว่าการเป็นบิดามารดาของบุตรบุญธรรมหรือการรับบุตรบุญธรรมนั้นไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรม แต่บิดามารดาที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของตนที่ไปเป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่นได้

สรุป บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว และบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม แต่บิดาและผู้รับบุตรบุญธรรมดังกล่าวไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วหรือบุตรบุญธรรม

ปัญหาอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ผู้รับบุตรบุญธรรม เมื่อเลี้ยงดูบุตรบุญธรรมก็เกิดมีความรัก ได้เลี้ยงดูอย่างดี ส่งเสียเรียนหนังสือและให้ที่กินตักแถวในการลงทุนทำการค้า และถ้าบุตรบุญธรรมตายผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรม มรดกของบุตรบุญธรรมจะตกแก่ครอบครัวที่เขาได้กำเนิดมา แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมจะเรียกทรัพย์สินที่ได้ยกให้คืนจากกองมรดกบ้างได้หรือไม่ ในเรื่องนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1598/30 บัญญัติว่า “ถ้าบุตรบุญธรรมซึ่งไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดานตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดกของบุตรบุญธรรมเพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลืออยู่ภายหลังที่ชำระหนี้ของกองมรดกเสร็จสิ้นแล้ว

ห้ามมิให้ฟ้องคดีเรียกร้องสิทธิตามวรรคหนึ่ง เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เวลาที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของบุตรบุญธรรม หรือเมื่อพ้นกำหนดสิบปี นับแต่วันที่บุตรบุญธรรมตาย”

บทบัญญัติมาตรา 1598/30 นี้ มาจากกฎหมายเก่ามาตรา 1587 วรรคสองที่บัญญัติว่า “ถ้าบุตรบุญธรรมซึ่งยังไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน ตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม บรรดาทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ให้แก่บุตรบุญธรรมและซึ่งยังคงรูปเดิมอยู่ในขณะที่บุตรบุญธรรมตายนั้นให้กลับคืนมาเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรม”

ซึ่งตามกฎหมายเก่ามาตรา 1587 นั้น หมายถึงทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ให้แก่บุตรบุญธรรมเหล่านี้จึงไม่เป็นมรดกของบุตรบุญธรรมอันจะตกทอดไปยังทายาทของบุตรบุญธรรม แต่กลับคืนมาเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรมโดยผลของกฎหมาย เว้นแต่บุตรบุญธรรมจะมีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดาน ทรัพย์สินเหล่านั้นจึงจะเป็นมรดกตกได้ทายาทที่ระบุไว้นี้ ส่วนดอกผลของทรัพย์สินเหล่านี้ย่อมเป็นมรดกของบุตรบุญธรรม

มาตรา 1587 นี้ น่าจะต้องแปลโดยเคร่งครัด เพราะเป็นข้อยกเว้นที่ไม่ให้ทรัพย์สินของผู้ตายตกเป็นมรดกของผู้ตาย ฉะนั้น คำว่า “ทรัพย์สินซึ่งยังคงรูปเดิมอยู่” จึงน่าจะต้องแปลว่ายังคงรูปเดิมอยู่จริง ๆ ถ้าได้เปลี่ยนรูปไปแล้วย่อมไม่กลับคืนมาเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรม เช่น ให้นม และได้เอานมไปปลูกเรือนเสียแล้ว หรือให้ทองคำแท่ง และได้เอาทองคำแท่งไปทำสายสร้อยคอทองคำเสียแล้ว เป็นต้น

แต่ในปัจจุบัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/30 บัญญัติว่า ทรัพย์สินที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้ให้แก่บุตรบุญธรรม ถ้าบุตรบุญธรรมไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดานไม่ได้กลับคืนมาเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรมโดยทันที เช่นเดียวกับมาตรา 1587 ที่บัญญัติไว้เดิม แต่ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืน เพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลือจากการชำระหนี้ของมรดกเสร็จสิ้นแล้ว และการฟ้องคดีเรียกร้องสิทธิตามวรรคหนึ่งนั้น ต้องฟ้องภายในอายุความตาม มาตรา 1598/30 วรรคสอง ซึ่งถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ฟ้องเรียกร้องสิทธิตามวรรคหนึ่ง ภายในอายุความตามวรรคสองที่กำหนดไว้ คือเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เวลาที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของบุตรบุญธรรม หรือเมื่อพ้นกำหนดสิบปี นับแต่วันที่บุตรบุญธรรมตายถือว่าขาดอายุความในการเรียกร้องแล้ว ทรัพย์สินส่วนนั้นก็เอาไปแบ่งให้แก่ทายาทของบุตรบุญธรรมในฐานะเป็นมรดกต่อไป

ข้อสังเกต

1. ถ้าบุตรบุญธรรมมีคู่สมรส หมายถึง คู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรธรรมมีผู้สืบสันดานซึ่งอาจจะมีบุตรชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว หรือบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมจะเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดกไม่ได้ และข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง ตามกฎหมายเก่ามาตรา 1587 บัญญัติว่า “ทรัพย์สินซึ่งยังคงรูปเดิมอยู่” ให้คืนมาเป็นของผู้รับบุตรบุญธรรมแต่ มาตรา 1598/30 บัญญัติว่า เรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดกของบุตรบุญธรรมเพียงเท่าที่ “ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลืออยู่” ดังนั้น การแก้ไขข้อความตรงนี้น่าจะมีความหมายไม่เหมือนกับที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเก่า ดังนั้น ตาม